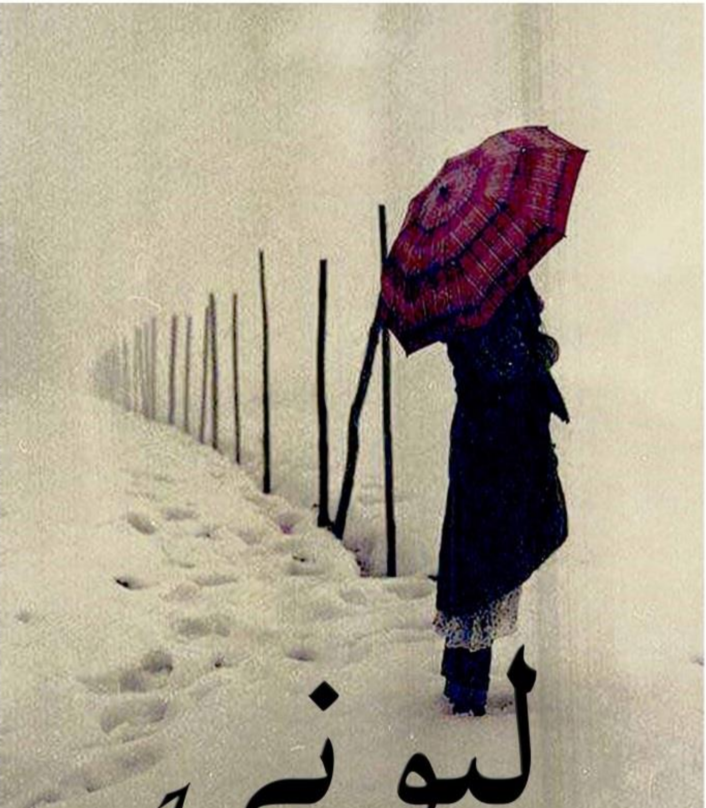

لیونی خبري

لیکوال: بسمل بل

Download from:aghalibrary.com

کال: ۱۳۹۴

Email: shamsbesmel.sb@gmail.com/Ph#:0777543619

سرکرښه **فهرست** **مخ ګڼه**

مینه ښکلا ده؟ که ښکلا مینه؟ 3
د ګرانښت فلسفه 8
متمرکزه ښکلا 12
څلور پالیسۍ 15
د مانې زرات 22
د هدف لار 26
د مینې مینه 28
په خپل شعر کتنلیکنه 29
اوبلنی سترګی 32
ښکلا پېژندونکی سړی 33
مجازي مینه؛ حقیقت ته نیږدې ده؟ که هوس ته؟ 36
د خدای(ج) ذرې 37
دانسان اړیکې دټولنې سره 39
په لنډیو کې خبرې 41

Download from:aghalibrary.com

Download from:aghalibrary.com

پیلیزه

د ستر حسن په نوم!

مینه او مینه مې ومنئ!، دغه سافټوریک کتاب مې له خپلو هغو لیکنو جوړ کړو ، چې راسره پاتې شوې وې، په لسګونو لیکنې مې له ګوتو ووتې، نه چاپ شوې، نه چا راسره ولوستې.

کتاب ته مې نوم(لیونی خبرې) ورکړ، ځکه چې زما خبرې دي، د کوم پوهاند خبرې نه دي او ټولې پنځونې دي، کوم تحقیقاتي مونو ګراف نه دی، چې له کوم ماخذه به مې کار پکې اخیستی وي.

بل سبب دادی چې؛ په کتاب کې هرډول لیکنې دي، یانې دریغ مې ندی کړی. داسې لیکنې هم ، چې یو له بل سره هیڅ تناسب نه لري او باید په بېلو بېلو کتابونو کې راشي.

ډالی

هغه چاته چې مینه یې راسره وکړه او پرې یې نښودم.

په درنښت: بسمل بل

Email: shamsbesmel.sb@gmail.com /Ph#: 0777543619

مينه ښکلا ده؟ که ښکلا مينه؟

دا پوښتنه مې ترډېره په زړه کې ګرځېده، که ښکلا به مې ترمينې غوره وبلله نو دمينې ارزښت به له منځه تلو، او که مينه به مې له ښکلا غوره کړه نو ښکلا به مړاوې کيده.

که وبه مې ويل چې هم ښکلا مينه ده او هم مينه ښکلا، بيا هم دشک او خيال په دايره کې بند وم، په فلسفه کې يوه اصطلاح د ه چې که ټول ښه وي، يو پکې ډېر ښه وي.

دا خبره به ماته هم مخې مخې ته کيده، که څه هم ښکلا دليد او مينه داحساس په تله سره برابر ښکاري خو دپورته اصطلاح پر بنسټ يوپکې خامخا درونددی.

ترټولو حيرانوونکې خو دا وه چې څومره به مې د طبيعت له ښکلاګانو او رواګانو په اړوند پوښتل او څيړنه به مې کوله نو همدومره به دمينې او ښکلا ترمنځ ارزښت ليد راته ګرانيده.

که له ښکلا به مې دمينې په اړه وپوښتل نو په ډېر عاجزانه ډول به يې دځان حقارت راته سپاړلو، مينه ته به يې پوره احترام درلودو، ويل به يې زه (ښکلا) هيڅ نه يم خو مينه ده چې ماته يې دښکلا دنوم لورينه راکړې ده.

که له مينې څخه به مې دښکلا په اړه وپوښتل نو ته به وايې چې هغه دښکلا دصداقت او خاکسارۍ څخه خبره ده، ځان به يې خاورې باله،

Download from:aghalibrary.com

ويل به يې ښکلا ده چې زه (مينه) ورڅخه زيږيږم، له ښکلا پرته مينه نه پيدا کيږي.

خو که له خوبانو(ښکلو) څخه به مې دمينې په اړه وپوښتل نو هغوی به له کبره خولې کږې کړې، په ډېر ناز او غرور به يې مينې ته پرښکلا سر لوړي ورکوله.

ويل به يې موږ يانې ښکلي يو چې په زړونو کې مينه راژوندۍ کوو، مينې ته پايښت ورکوو، ليدلې به د وي چې څومره زموږ ښکلا وي هغومره راسره دزړونو مينه وي، که ښکلا مو خزان شي نو دمينې پاڼه هم ژيړه شي.

بل خوا به مې که له ميينانو دښکلا په اړه وپوښتل نو توبې به يې وکښلې، خاورې به يې ښکل کړې.

ويل به يې: دا دمينې او ميينانو سپکاوی دی، موږ خو ښکلا پرست نه بلکې مينه پرست يو.

ليدلې به دې وي چې ډېر مين له خپلې معشوقې سره آن ترمرګه مينه کوي، که ښکلا مينه وي نو مينه خو ژر له منځه ځي، مګر مينه ښکلاده چې بقا لري.

ټولې خبرې مې واوريدې، هرڅه مې ولوستل خو په دې فلسفي پوښتنه پوه نه شوم چې ايا مينه ښکلا ده؟ که ښکلا مينه؟

ګل ته کېناستم، داستړی زړه مې ورته تش کړ، ګل ويل مينه ښکلا ده، هر سهار تک تور بورا راځي زم زم زم به دې اوريدلې وي، هو په

Download from:aghalibrary.com

انسانانو یې دوزرونو زنهاری ډېر بدلګیږي خو زه ورسره مینه لرم، دبورا تور بدن سره غیږ په غیږه وم، دهغه ډارونکې او ارې ارې پښې مې پر سرو او نازکو غومبرو کرښې راکاږي او دوږمو وینه ورڅخه بهوي، خو زه هماغسې ورته غوږیدلې سینه پرانیستی وم.

نو ته ووایه چې مینه ښکلا نه ده؟

ښه په بورا کې کومه ښکلا ده چې زه یې دومره ستمونه په سر وړم، هیڅ ښکلا نه لري مګر زه او هغه مینه سره لرو.

اوف دلته بیا ماته ځینې پوښتنې پیدا شوې.

سیده بورا ته ورغلم، هغې ته مې هم همدا سندره وغږوله.

زممم زمممم زمممممم بورا مې خو ورارې پر اوږو په اطمنان سره تیر شو، مخامخ ودریده، وزونه یې وهل ویې ویل:

ښکلا مینه ده.

زه هر سهار له خپلو کمزورو وزرونو سره ظلم کوم او دګل خوا ته ورځم، ځکه هغه ښکلا لري.

زه د ګل پر خالي شاخونو او پاڼو نه یم ناست، دګل پر ګل کینم، ځکه ګل؛ ګل دی، ښکلا لري.

ښه!؟ تالیدلی چې ګل په ماپسې رالوتی دی؟!

نه

ځکه زه ښکلا نه لرم، تور، ببر او ځیګ بدن لرم.

Download from:aghalibrary.com

ښه! بله درته ووايم:

زه دې چېرته ليدلی يم چې دتوت پرپاڼو ناست يم؟

دسنځلې پرشاخونو به دې هم نه وم ليدلی؟!

ځکه دلته ښکلا نشته، ځکه ورسره مينه نه لرم، ګل ښکلا لري زه ورسره مينه لرم.

دبورا خبرو تر ګل ډېر حيران کړم، خپل زړه ته مې دا پوښتنه وسپارله هغه مخکې له دې چې فکر ورباندې وکړي راځواب کړه، سمدستي يې وويل: مينه ښکلا د ه ما د(هغه) ځيره نه ده ليدلې خو پرې مين يم.

په دې خبره راباندې ستر ګې خبرې شوې، خبره يې رد کړه هغه هم په ډېر لنډ ځواب سره وويل:

ښکلا مينه ده، وګوره موږ په ورځ کې سل او زر وينو خو پرې مييني نه يو، خو (هغه) چې ښکلا لري مينه ورسره لرو.

توبه مې دې وي، دا دستر ګو او زړه خبرې تر نورو ډېر په شک کې واچولم.

دنور افکار او عقل مې پرځای پرېښود له خپل عقل او فکر څخه مې وغوښتل چې ووايي مينه ښکلا ده او که ښکلا مينه؟

Download from:aghalibrary.com

عقل هم څه عجيب شی دی سمدستي يي څواب را نه کړ، له ډېر فکر او فکر وروسته په دي وپوهيدم چي هم مينه ښکلا ده او هم ښکلا مينه ده خو افراد يي سره توپير لري.

د ګرانښت فلسفه

ګرانښتونه هغه معنوي ټولنيز اتصالات دي چي په اساس يي يوه ټولنه دژوند دسمندر پر ساحل دقدم وهلو لپاره برابروي

او هغه ټولنيزي ستونزي او ناخوالي چي په فردي توګه نه حل ګيږي فقط ګرانښت دي چي دحل لپاره يي منظمي او مناسبي لاري چاري لري

دځينو ټولنپوهانو دليکنو دڅيړلو څخه واضحه ښکاري چي ګرانښت هغه پديده او وسيله ده چي هره ټولنه وربانديي پايي او بي له ګرانښت څخه په ټولنه کي افراد او شته خلک انسانان نه بلکي وحشي دي ګرانښت يا ګرانوالي دخلکو د ذهنونو، زړونو، احساساتو، او مفکورو تړون او يوځای والي په داسي مهارت او کمال ترسره کوي چي دهغوی دښه ژوند، فعالي ټولني او مسلسلي کړندلاري سبب کيږي.

دا چې ګرانښتونه مختلف ډولونه لري چې زموږد تیروتنو له کبله دهغوی هرډول په خپل ځای کې نه کاریږي او هریوډول یي بل ډول ته خپل ځاي خوشي کوي

کیدای شي که زه درته دګرانښت دډولونو نومونه واخلم حیران شی او وویاست چې دا ټول یو شان او یوه معنی لري مګر دا یو ډول داسې تیروتنې دې چې موږ یي نه احساسوو او په تدریج او مسلسله توګه زموږ په ټولنه کې دود او حتې علمي بڼه یي خپله کړې ده

زه درته دلته د داسې دوو کلیمو یادونه کوم چې عیناً همدې موضوع ته ورته بحث دي

زموږ او ستاسو په ټولنه کې فکر او تصور تل په یوه معنې استعمالیږي او هرڅوک چې فکر ته تصور او تصور ته فکر ووایي سم دي مګر ددې دواړو کلیموترمنځ داسې توپیر شتون لرې چې که وڅیړل شي نو دقناعت وړ ګرځي

فکر یوداسې احساس او ذهني مساییل دي لکه یو څوک پریوه داسې موضوع فکر کوي چې هغه په عملي او مادې لحاظ تصویر نلرې مثلاً یو څوک دشعر لپاره فکر کوي د ذهن په فضاء کې دشعر کافیي او ردیفونه راټولوي او داسې نورې موضوګانې چې تصویرته اړتیا ونلري مګر ددې برعکس تصور هغه فکر یا ذهني احساس دی چې څوک دفکر سره سره دهمغه شي تصویر هم په ذهن کې ولري یا دفکر په کولو دیوه شي تصویر جوړي مثلا یو څوک دیوکور دنقشې په اړه

فکر کوي هغه ټوله نقشه په ذهن کې جوړوي یا یو څوک دیو ښار نوم او دښکلا صفتونه اوري مګر ښآر یي لیدلي نه وي نوموړي هرو مرو دهغه ښار ښکلې نقشه دذهن په کاغذ رسموي او هر لوری یی هم ټاکي

راځو خپلې اصلي موضوع ته چې همدې ته ورته موضوع ده یعنې دګرانښت ډولونه

ګرانښت په عمومي توګه درې اړخونه لري چې له مینې، محبت او عشق څخه عبارت دي

کیدی شې چې تاسو فکر وکړئ چې پورته درې کلیمي یوه معنې لرې مګر دا تیروتنه ده

ځکه هر کلیمه ځان ته معنې لري چې دبحث او څیړلو وړ ده لومړی باید د(محبت) په لفظ خبرې وکړو چې داکوم ډول ګرانښت دی.

محبت: دا هغه ډول ګرانښت دی چې (عشق) ورڅخه مستثنی دی خوخپله (محبت) د (مینه)ساحه هم په بر کې نیسي

یعنې مینې ته محبت او محبت ته مینه ویلی شو مګر عشق ته محبت او محبت ته عشق هیڅکله نشو ویلای

محبت داسې ګرانښت دی چې دزړه له منځ څخه راوځي لکه دخدای سره محبت،درسول سره محبت، دمور سره محبت، دپلار ،ورور، خور او داسې نورو ورته اشخاصو ګرانښت دمحبت په نوم یادیږې خوکه

مینه ورته ووایو څه بده خبره نده بلکې محبت ددې ګرانښتونو اصل نوم دی

عشق: عشق داسې یو ګرانښت دی چې محبت ورته په هیڅ صورت سره نشو ویلای خو مینه پکې ده او که مینه ورته ووایو نو لږڅه سم یو دعشق ګرانښت تل دډیر خوند ځان غوښتنې لپاره وي داډول ګرانښت د ډښځې او خاوند ترمنځ وي یعنې هغه اړیکه چې دښځې او خاوند ترمنځ وجود لري دعشق په نوم یادیږي

خو دا اړیکه که دښځې او خاوند وي او که دبل چا سره خو اصلاً دغه اړیکه عشق دی

موږ نشو کولای چې ووایو چې دخدای سره عشق لرم یاد مور سره عشق لرم دا دقیقاً تیروتنه ده

مینه: دا ترټولو مشهور ګرانښت دی چې تقریباً د ګرانښت ټول اړخونه لدې څخه منځ ته راغلي دي مګرمینه هم ځان ته صنف لري او په مربوطه صنف کې یی مطالعه د وس څخه دباندې بحث دی خودلته به موږ پدې کمه نغوته بسنه وکړو چې مینه دعشق او محبت ترمنځ هغه سرحد دی چې پکې هم دمحبت او هم دعشق ځواکونه وجود لري او غواړي مینه خپل ځان ته کش کړي هغه بیا دیو انسان د ګرانښت په کړنلارو پورې اړه لري چې دمحبت ځواک پرې بریالی کیږي او که دعشق.

متمرکزه ښکلا

په ټولنه کې مو د افرادو اکثریت داسې دی چې په خپل ژوند او چاپیریال کې په یوه اړخ دښکلا تمرکز کوي، ددې ډول عادت ځینې تاوانونه لیدل کیږي چې په مشخص اړخ او دژوند په نورو اړخونو مستقیم او غیر مستقیم تاثیر لري.

مثلاً ځینې خلک په ژوند کې یواځې پرمانا متکي وي، دا کار دوی ته له غوره او نیکو کارونو ښکاري او ځان سپیڅلی او پاک ستره حسابوي، یانې زړه یې پاک، سپیڅلی او سم وي، دا ډله په دې نظر ده چې که څوک په ښکاره ډول بداخلاقه، دورغجن او نا اهله ښکاره شي کوم باک نشته، خو چې دانسان باطن او زړه پاک وي، حال دا چې هغه درس چې د افرادو په ښه لید او شخصیت معرفي کې، ټولنې ته موجود دی دټولنې په اصلاح کې رغنده او مستقیم رول لري.

ځینې خلک بیا په دې نظر دي چې انسان باید په ټولنه کې په ښکاره ډول پاک او با احلاقه ښکاره شي، پروا نکوي که د مانا په لحاظ بد او ناوړه وي.

دا خلک په خپله باطني ناولتیا اعتراف کوي یانې دا مني چې مورږ تور یو ولې بیا دا دځان ښیګڼه بولي چې په سپینه جامه کې ګرځي، دوی په دې اند دي چې که مورږ خپلې سپینې جامې له تنو څخه ښکته کړو او دخپل شخصیت تور بدن ښکاره کړو نو لرې نه ده چې په ټولنه به

دجهالت تپه تیاره راخوره شي، ددې ټولي داخبره چې : زموږ دظاهري ښکلا په تمرکز کې د ټولنې له پاره پیاوړی نصیحت پروت دی او شته نسل زموږ په لید داصلاح کوښښ کوي یو څه سمه ده، ولې دلته ددوی دباطنې روح ناولتیا په خپله دټولنې پرناولتیا دلالت دی، ځکه دوی هم دهمد ې ټولنې یو غړی بلل کیږي.

دا دول پېښې زموږ په ټولنه کې په سلګونو بېلګې لري چې یو څوک د په ژوند کې په یوه اړخ دښکلا تمرکز وکړي.

مثلاً: ځینې خلک دي چې په ټولنه کې خپل بهرنی رول تقویه کوي، ولې ددې برعکس خپل داخلي اوکورنیز رول ته هیڅ توجو نه ورکوي، دوی غواړي له کوره بهر ځان لوړشخصیت، کدر او پرمختللی معرفي کړي، حال دا چې په کور کې یې هغه دچا خبر ه دموږک لکۍ نه لړل کیږي، دا ډول تمرکز نه یواځې دا چې دکور دخلکو په مقابل کې ظلم او تیری دی بلکې ډیر ژر افشا کیدونکی هم دی.

ددې ډول ښکلاییز تمرکز دا مثال هم کیدي شي چې، ځینې خلک یو مشخص چاپیریال دښکلا تر اغیزې لاندې راولي، دا خلک خپل اصلیت او شخصیت دخلکو له ستر ګو پټوي، ولې هر کله چې افشا شي دده دبد چاپیریال اغیزه، دده پر ښه چاپیریال هم لویږي.

دبېلګې په توګه یو فرد دخپلې دندې چاپیریال پاک ساتې یانې خپل هم مسلګه ملګرو ته ځان لوړ کدر، صادق، با احساسه او دروند ښکاره کوي، حال داوي چې په کور کلي او ددندې څخه پرته پر نورو

چاپیریالونو کې دخپل شخصیت هیڅ پروا نه ساتي، دا فرد کیدی شي چې دده دندې نیک چاپیریال دده اصلیت راپه ګوته کړي، نو دخپل نیک او غوره شخصیت پټولو په ځان کې ددې سبب شي چې په کلي او نورو ځایونو کې یي خلک دبد انسان په توګه وپیژني او یا هم هیڅ دده غوره شخصیت ته قایل نه شي.

داسې هم کیدی شي چې دندې چاپیریال یي هسې یو تمثیل وي، نوموړی په حقیقت کې هما غسې نااهله وي لکه چې په کلي کې یي خلک بولي، نو که داسې شوه لېږې نه ده چې ددندې غړي به دده په دې لویو دروغو خبر شي او ددندې به یي ګوښه کړي.

د متمرکزې ښکلا ډېرې کوچني مثالونه هم شته مثلاً ځینې خلک په لباس کې فقط په ښایسته جامو تمرکز کوي، یا هم په ښایسته بوټانو تمرکز کوي.

که د مانا له دریځې ورته ځیر شو نو ځینې یي غواړي فقط ښې خبرې وکړي، عمل کول ورته مهم نه ښکاري، ددې برعکس ځینې بیا عمل کوي او له خبر کولو ډډه کوي، چې دا ټول تمرکزونه فقط دژوند په یوه اړخ دي او ډېرې بدې اغیزې لرلای شي.

هدف مې دښکلا دتمرکز دشننې څخه دا و چې، انسان باید دژوند هر اړخ ته پام وکړي، او هغه تمرکز او خواري چې په یو اړخ یې کوي باید ټولو اطرافو ته یې وویشي.

ځلور پالیسۍ

ځینې حقیقتونه هم باید پټ وي، که ښکاره شي؛ نو غیر حقیقي (دروغو) ښخه ډېرتاوان رسولی شي.

دا بېل بحث دی، چې د حقیقت په ښکاره کولو ښنګه ټولنه زیانمنه کیږي، په داسې حال کې چې حقیقت حقیقت دی، مګر زموږ موضوع د حقیقي او غیر حقیقي خبرو د پټولو پالیسۍ یا لارې چارې دي.

رښتیا یا غیر رښتیا خبرې پرده کول (د معنوي امانت ساتل) هغه څه دي، چې په ټولنه کې ډېرې پېښې ورسره جبرانیدلای شي.

نو ددې لپاره چې دا لارې چارې مو د ژوند په لار او دار کې په کار راشي لږ راسره پاتې شئ او دا ځلور پالیسۍ ولولئ، خو باید یاده کړو، چې په پالیسیو کې ټول زور په احساس ورکولو وشي.

معمول ساتل(لومړۍ پالیسي): د اپالیسي بیخي معمول ده، عامه ده، اسانه ده ، اکثره خلک لدې پالیسیو کار اخلي، ځکه له دې لاندې بله پالیسي نلرو.

ددې پالیسۍ جوړښت اسان دی، فقط ساتلو یانې هغه څه پټولو کې تمرکز دی، چې ته یې پټوې یا هغه څه ښکاره کولو کې دی، چې ته یې ښکاره کوې.

ددې پالیسۍ لاسته راوړنه عادي وګړو کې یو څه ښه ده، خو په پوهو وګړو کې ورڅخه کار اخیستل په خپله لوډګي ده.

دا داسې ده؛ چې که یو څوک غواړي یو څه پټ وساتي، نو پټ یې ساتي، یانې یوه پټه دنده لري، نه غواړي څوک پرې خبر شي، نو پس هېڅ کله هم دهغې دندې اړونده خبرې نه کوي.

د بېلګې په ډول؛ یو څوک غواړي په ټولنه کې ځان نیک سړی ثابت کړي، نو د لومړۍ پالیسۍ څخه د کار اخیستل؛ په دې پالیسۍ کې دده لپاره ښایي چې نیک کارونه وکړي اوبس.

غیر معمول ساتل(دوهمه پالیسي): نړۍ اکثره انسانان له دې پالیسۍ څخه کار اخلي، نسبتاً اسانه، او په عادي وګړو کې سل سلنه نتیجه ورکوي، همدارنګه په دټولنې په فکر لرونکو وکړو کې یې هم نتیجه یوه څه ښه ده.

جوړښت یې پیچلی دی، ولې مفهوم ته رسیدل وربانديې دومره سخت نه تمامیږي.

په دغه پالیسۍ کې یو څو دمعنوي امانت ساتلو، یا د یو څه پټولو، یا هم په ټولنه کې د خپل انتخاب شوي شخصیت د تثبیت لپاره داسې کړه کوي، چې مقابل لوری پوهوي، یانې په واضحو الفاظو د خپل کړه اعلان کوي او غواړي هغه پوه کړي چې زه دایم.

دا اعلان او پوهول به په داسې میتود وي ترڅو مقابل لوري ته دا احساس هم انتقال شي چې نوموړی دروغ وایي، یانې په پالیسیو کې ترټولو مهم رکن داحساس انتقال دی، یوه پالیسي هغه وخت د بریا

حد ته رسیدلی شي، ترڅو د پالیسۍ اړونده احساس په ښه ډول انتقال شي.

کله چې موږ د دوهمې پالیسۍ د کارولو لپاره اړ کیږو، حتمي ده چې اشد ضرورت به وي.

د بېلګې په توګه؛ که څوک یوه مشخصه دنده پټه ساتي؛ دا پدې مانا چې ددې دندې ښکاره کیدل؛ نوموړي ته ضرر روسونکي دي، نو دلته احساس انتقال بیخي په ښه ډول صورت نیسي، یانې که ته دهغه دندې په اړه واضح اعلان کوې او په زغرده زیان په سر اخلې، په داسې حال کې چې پوه او عقل لرونکی شخص یې، نو حتمي ده چې دروغ دي، ځکه هیڅوک هم ځان خپله د تاوان کندو ته نه غورځوي.

دبېلګې په ډول؛ یو څوک دنده لري چې د یوې موضوع «پټ» راپور خپلې ادارې ته ورکړي، هرکله چې د دندې داجرا وخت شو؛ یانې کوم راپور یې پیدا کړی، نو مقابل ته په ډېر ښکاره ډول خو په ډېر چل او مسخریېز انداز؛ نارې وهي، چې زه مو راپور اخلم.

مثلاً یو فرد یې د مخالفینو سره په مرسته ولید؛ دپالیسۍ خاوند ورته ددې خلکو بدي بیانوي اوپه واضحو الفاظو ورته وایې؛ چې دې خلکو سره کار مکوه، او په مقابل کې ورته خپله ډله ستایې، له ځان هم ورته وایې؛ چې زه هم ورسره یم، ورپسې جوخت داسې یو عمل یا خبره

کوي، چې دخپلې ډلې جداً خلاف وي، ترڅو مقابل لوری دده «کړي» خبرې په یوه مسخره او په خپله ډله د تاکید په مانا ومني.

که یوه بله بېلګه یې ولیکو: یو څوک غواړي خپله پوهه په ټولنه کې تثبیت کړي، یآنې په شته افرادو ځان ومني.

په لومړۍ پالیسۍ کې باید د یو علمي او کادر شخصیت په څیر وای ، خو په دوهمه کې باید په ټوله مانا ورڅخه خلاف وي، یانې د ساده، کم عقلو او وروسته پاتې په څیر واوسي، خو په همدې ساده توب کې د خلکو لپاره د احساس پیغامونه ولري او داسې نادر کارونه وکړي، چې د چاپېریال حیرانتیا ځآن ته راجلب کړي.

د بېلګې په توګه؛ یو څوک د یوچا سره مینه لري، او غواړي چې هغه ته ځآن وښایي؛ چې درسره څومره مینه لرم، برعکس دده عیبونه او نادودې پلټي او دده ترمخ کوچنۍ کوچنۍ بدۍ راخلي او یوه – یوه ورته په داسې ډول تشریح کوي، چې بدي له خپل وزن څخه څو برابره لویه کړي.

دمثال په توګه دده رنګ، دده دخندا شکل، دده د جامو رنګ، د پخوانیو بوټونو رنګ، شکل او کیفیت او دده دملګرو مالومات، زور په زېر ورته یادوي او نیمګرتیاوې یې ورته په ګوته کوي، ترڅو نوموړی پوه شي، چې څومره ډېره مینه راسره لري چې له سر ترپایه مې پیژني.

دریمه پالیسي یا غیر معمول، معطل ساتل:ددې ډول پالیسۍ جوړښت اسان، خو مفهوم ترې اخیستل خورا سخت او پیچلي دي. ډېر کم، دګوتو په شمار، یوه او ځیرک افراد یې په کار وړلی شي.
ددې پالیسۍ میکانیزم هو بَهو د لومړۍ پالیسۍ په څیر دی، مګر دلته مقابل لوري ته په احساس ورکولو ټول تمرکز کیږي.
په لومړۍ پالیسۍ کې به که یو چا یو پټ فعالیت ترسره کولو، نو دهغې په اړه به یې هیڅ نه ویل. په دوهمه کې به دنوموړي فعالیت په اړه علاني کیسې کیدلې، خو په عمل کې د احساس تولید به یې مقابل لوري ته غښتلی اطمنان ورکولو چې نوموړی دروغ وایي.
په دریمه پالیسۍ کې احساس ورکول د دوهمې پالیسۍ څخه را اخلو او عمل ویل د لومړۍ پالیسۍ.
لنډه داچې؛ دلته انسان د خپلو یا د ټولنیزو بریاوو لپاره له ځانه درې مخی جوړوي، یو مخ یې د عمل وي، دوهم مخ یې د ویلو او دریم مخ یې په عمل او ویلو کې د احساس تولید، چې ټول د مرکزي هدف څخه خلاف وي.
یوه بېلګه یې په دې ډول لیکو:
یو فرد خپله استخباراتي دنده پټه ساتي(لومړۍ پالیسي)، خو خلکو ته په یو نه یوه ډول دا جوته وي چې زه دا دنده پټه ساتم(دوهمې پالیسۍ علاني پیغام) یانې د خلکو د ګمان واکې په لاس کې اخلي او

هغه دېته عیاروي، چې دده په دنده یواځې ګمان قدر وکړي، له دې دواړو پالیسیو کارولو وروسته په ښکاره ډول په خپلو کړنو کې داسې احساس خلکو ته انتشاروي، چې دا هرڅه دروغ دي او نومړی دځان ښودنې لپاره داسې کړنې کوي، چې په نتیجه کې هدف ته رسیږې او چاپیریال د فیل په غوږ کې خوبولې پر بږدې.

بله بېلګه:

یو څوک په ټولنه کې یو سیاست مدار ځان پېژني او غواړي خلک یې د یو پوه په حیث ومني.

(دلته یوه موضوع ډېره مهمه ده، کله موږ یوه پالیسي؛ دکوم هدف له پاره په لاره اچوو، باید هدف حقیقت ولري) یانې په دغه بېلګه کې یو شخص پوه سیاست مدار دی، یواځې زموږ پالیسي ددې له پاره په کار وړل ګیږي چې په ټولنه کې په رښتیا سره په خلک و ځان ومنو.

لومړی باید د لومړۍ پالیسۍ په څیر ځان پوره سیاست مدار څرګند کړو، وروسته دوهمې پالیسۍ ته راګرځو او دلته ځان په سیاست ګرم، ناپوه او نه خوښوونکی ښایو، خو په ټولو کړنو کې د چاپیر یا مقابل له پاره داسې احساس تولیدوو، ترڅو وښایو چې موږ په رښتیا سره سیاستمدار او پوه یو.

ددې پالیسي د لا تحقق لپاره نورې بیلګې هم راوړل، اړتیا ده، ځکه زده کول او په ژوند کې یې فرمول کول خورا سخت دي، موږ په همدې بسنه کوو.

څلورمه پالیسي یا مجتمعه معطل ساتل: زه نشم کولای د قلم په وزله دا پالیسي واضحه کړم. کیدای شي په ویډیو یي او غړیز ډول یي یو څه وضاحت وکړای شم، مګر لنډ وایم چې د درې واړو پالیسیو په مختلف او مختلط ډول کارول دي او کیدای شي، چې په څلورمه پالیسی کې له یو چا آن خپل هدف ورک شي او په بله سر شي.

۱۳۹۴-۱۰-۵

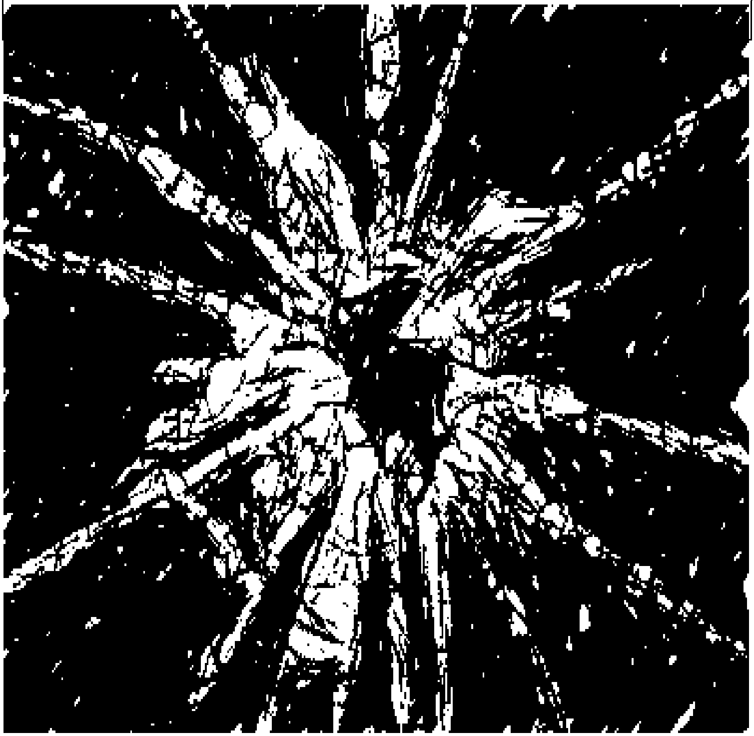

د ماني زرات

ځيني وختونه داسې ناڅاپي پېښيږي چې پخواني يادونه د انسان زړه ته راشي، د يوه څه په ليدو داسې څه زړه ته ورشي چې دهغه سره هيڅ تړاو نه لري.

کله کله به داسې هم پېښ شوي وي چې يو چا په ليدو مو داسې خبرې زړه ته راغلي وي چې دهغه ليدو سره هيڅ اړيکه نه لري.

ايا ددې پرفلسفه پوهيږئ؟

داسې هم شوي چې ستاسو په زړه کې يوه خبره وي؛ غواړی يو چا ته يې وکړئ، خو کله چې ورسره مخامخ شوي ياست نو مخکې له دې چې تاسو خبره ښکنده کړئ، مقابل لوری په هماغه خبره ستاسو سره بحث کوي، دا موضوع تاسو ته ډېره جالبه تماميږي او فقط د يو نادر تصدف په نومولو سره يې هيروئ.

پورته خبرې ټولې د يو دعلت په بنسټ ولاړې دي. په تصوف کې د وحدت الوجود او حدت الشهود فلسفه هم دې ته ورته ده، مګر په ټولنيزه ښنه کې بايد داموضوع د ماني دزراتو په نوم ونوموو.

مانا د مادې ضد ده، خو دا چې دولې؟؛ دليل يې دادی چې ماده د زراتو ټولګه ده او مانا مايع، غاز او جامد شی نه دی بلکې د حواسو تثبيت دی.

د لیکنې عنوان د (دماغي زرات) دی چې دا زرات د مادې له زراتو توپیر لري او د حواسو سره د لمس اړیکه نیسي.
که انسان دقیق فکر وکړي او دماغي ژورو ته ځان ستون کړي نو حتمي پوهیږي چې د هرې موضوع سره، کومه چې زموږ په ذهن کې وي زرات موجود وي.
په یوه نیږدې ټولنه کې د افرادو زرات په تقریبي ډول سره شناخته(پېژنګلوي) وي، او یو تر بله احساس کیدونکی حاصیت لري.
دلته یوه بله پوښتنه مخې ته راځي، کله چې په یوه ټولنه کې دزراتو د احساس کیدو خبره جوتیږي، نو ولې موږ د ځینو خلکو په رازونو نه پوهیږو؟
دا بحث اوږدیږي، لومړی باید دا ټکي ومنو چې د سکالوګانو زرات داسې شناخت لري چې موږ یې نه شو درک کولی؛ یانې کله چې زموږ د ذهن چاپیریالي زرات د نورو افرادو دزراتو سره په تماس کې شول او سره ویي پیژندل، نو دا مانا نه لري چې موږ د هغه پر راز پوه شو، زموږ درک؛ ذهن، زړه، عقل او احساس دی، مګر د زراتو پیژنګلوي زموږ سره هیڅ تړاو نه لري، په دې مانا چې دوی یوه بله نړی لري.
دلته یوه بله پوښتنه مطرح کیږي؛ ولې موږ ځینې موضوعات د زراتو په تماس درک کولای شو او ټول نه شو درک کولای؟

لومړۍ داخبره چې د مانې دزراتو په تماس سره فقط نادر او نااشنا احتمالات د درک او زهن ته دفتره رارسي، نور ټول همداسې عادي تيريږي.
ښېلګه يي داده چې که په چاپيريال کې مو چا ساده او کلتوري کالي اغوستي وي نو ستر ګې مو ورته تم کيږي نه او نه غواړئ په اړه يي مالومات ولرئ او يايي هم لرئ، مګر که يو چا ښکلي او له دوده خلاف لباس کړې و، نو حتمي ده چې د ښکلا او بدرنګۍ او يا د قيمت او ارزښت په اړه يي د زهن پلټنې صورت مومي او کيدای شي همغه کس څخه يي په اړه پوښتنه هم وکړئ، نو د موضوعاتو ماناوې هم همداسې د انسانانو دسرپر چاپيريال ګرځي، که چېرې نادرې، تازه، پخوانۍ او جالبې موضوع ګانې وې نو عقل ته راپور ورکوي او کنه نو له تماس وروسته يي هيروي.
يا کله چې يو څوک تاته يوه کيسه کوي، کله چې د خبرې سر واخلي نو تاسو سمدستي ورته وايئ؛ دا خبره ماهمدا اوس تاسو ته کوله، دلته ته حيرانيږې؛ دا هم د مانې دزراتو يو دليل دی.
بله پوښتنه داپيدا کيږي چې داهنر او کمال د چا دی چې لومړۍ خبره يي وکړه؟
د ښېلګې په توګه: ستا يو ټولګيوال تاته کالونه وروسته په ناڅاپي ليد سره د ښوونځي يوه خاطره وايي؛ کومه چې هيڅ مهمه نه ده، خو جالبه ده.

کله چې ته همدا ټولګیوال وینې مخکې له دې چې دی درته خبره پیل کړي، ته ورته د همغې خاطرې په اړه څو کیسې وکوې.
منځور مې دادی چې ایا دا ستا کمال دی چې دده په زړه کې خبره د درک کړه او ودې ویله، او که دده کمال دی چې دا خبره یې تاته یاد ته دروستوله؟
پریکړه اسانه ده، ټول هنر د مقابل لوري دی، ده یاد ته دروسته، د ځان په چاپیریال کې دهغه خاطرې مادې زرات راټولو او تاسره په تماس کې کول؛ ټول کمال دده و، که نوموړی راغلی نه و، نو تا نه شول کولای چې دا خاطره یاده کړې.
۱۳۹۴-۱۰-۸

د هدف لار

ځینې خلک په ژوند کې ځانګړي اهداف لري، او غواړي ځان ورورسوي. د ژوند دبریا راز هم همدا دی چې انسان هدف وټاکي او تل هغه ته د ځان رسولو په لټه کې شي.

هو؛ ژوند هم ژوبل دی او هم ژمنتیا، ځینې په لاره کې پریږدي، ځینې بیا هدف ته ورسوي.

د ژوند بریا په دې کې ده چې هدف ته ځان ورسوو، هاند او هڅه وکړو او کوټلي ګامونه واخلو. خو څنګه کولای شو هدف ته ځان ورسوو؟ چې دا یو بل هدف کیدای شي.

یاني هدف ته درسیدو لپاره یو بل هدف ټاکل په کار دي چې ترڅو هدف ته مو ورسوي، چې دا هدف د هدف دلاري د طی کولو هدف دی.

دا به له تاسو سره د هدف تر لاسه کولو کې بیخي ډیره مرسته وکړي. که د دې مسلې رڼبې وپلټو نو پوهیږو چې هدف ته رسیدو له پاره ترټولومهمه داده چې د هدف لاره طی کړو. د بېلګې په ډول یو څوک غواړي ترکابله لاړ شي، ایا دا امکان لري چې کابل دې دلته ورته راورل شي؟، نه؛ بلکې نوموی اړ دی چې ترکابله تللې لاره طی کړي ترڅو کابل ته ورسیږي.

دهدف لار هم همدا مانا لري، یانې هدف ته د رسیدو لپاره مو ټول تمرکز د هدف دلارې پر طې کولو وکړو، چاپیریالي ستونزې او نادودې یې تحلیل کړئ، ترڅو هدف ته ورسېږئ.

د مینې مینه

له انسانانو سره مینه، له اجسامو سره مینه او آن له ځان سره مینه هم یو وخت له منځه تللی شي او یا هم کیدای شي کمه شي، مګر له مینې سره مینه بېل کیف او احساس لري.

له مینې سره مینه داسې مثال لري لکه روح چې نه مري، د نړۍ له مادو سره(انسان، اجسام...) سره مینه داسې ده لکه ژوندی بدن، چې د روح له وتلو وروسته په ټوله مانا نیست شي، مګر له مینې سره مینه ارواه ده، نه مري او نه هم کوم بدلون لري.

هو؛ تل داسې واووسه چې سپک شې، وشرمېږې او خفه شې، ځکه ته یوه لویه قرباني ورکوې چې له هغه له مینې سره مینه ده.

دخپلې مینې تولید هغه چې له ځانه دې کړی وي صادروه او وررسره مینه کوه.

تل هڅه کوه چې د نورو نفرت لرونکی عکس په مینه العمل کړې، ځکه د انسانانو په ختة کې مینه اغږل شوې، خو دا یخ شوی احساس تودول او ویلې کول غواړي چې دې ته له مینې سره مینه وایي.

په خپل شعر کتنلیکنه

پښتانه لیکوالان د ادب د اوږدې مخینې سره - سره لا تر اوسه هم د پنځونې له غربت او کختی سره مخامخ دي. تحقیقاتي اثارو، مأخذ کارونې او د ادبیاتو زړو اصلونو یې مخه ډب کړې ده.

د ادبیاتو د پوهنځي محصل د خپلې سکالو د مونوګراف کولو لپاره، زاړه او سولیدلي افکار لټوي او لیکي یې. که دا کار دوام وکړي نو لرې نه ده، چې د پښتو ادب ملغرې به په یو او بل تار کې پېیلو سره زړې او تکراري شي.

ددې لپاره چې نوې پنځونې او نوښتونه مو په ادب کې رامنځ ته شي او خپل افکار وساتو، نو پر خپل شعر کتنلیکنې اړینې ښکاري.

شعر او شاعر د مضمون له پلوه یو نادر تناسب لري، چې په خپله شاعر یې پېژندلی شي. کله چې یو شاعر شعر لیکي، نو احساساتو داسې ماناوې ژباړي چې په نثر کې یې نشي ځایولی، د پنځګرې او نوښتیزې لیکنې لپاره د لومړي لاس عناصر په شعر کې د شاعر د احساساتو او ډوبو خیالونو ژباړې دي.

کله چې ماناوې د شعر په ترکیب کې راغلې، نو لیکوال یې د نثر کالبونو ته هم ترلی شي.

په یو شعر شننه او څیړنه ځومره خوندوره وي!، ځومره ډېرو ماناو او خیالونو ته مو وړي!، ولې هرڅوک نشي کولای او نه هم اصول دا اجازه ورکوي چې د یو چا په شعر کتنلیکنه وکړي.

په خپل شعر کتنلیکنه به دېته زمینه برابره کړي چې هر شاعر لیکنه وکړي، چې په دې سره به یې افکار روښانه شي او پنځونې ته به لارې هوارې شي.

په خپل شعر کتنلیکنه ځکه اړینه ښکاري، چې شاعر په ډاډه زړه خپل خیالونه لیکې ځکه شعر یې خپل وي.

که دا صنعت دود شي، ډېر پیاوړي افکار او مضمونونه به مو په ادبیاتو کې خوندي شوي وي.

د بېلګې په ډول؛ که د استاد پسرلي په بیت څوک لیکنه کوي، نو لیکنې به یې په ډار سره وي، نه په ډاډ سره، که لیکوال ډېر زور هم وکړي، نو فکر نه کوم چې د مانا هغې ژورو ته دې ورسیږي کوم چې د استاد پسرلي په ذهن کې ګرځیده.

عوام اوس هم په دې عقیده دي، چې د عبدالرحمن بابا تصوف د نورو په نسبت ستر وګڼې، ولې د حمزه د تصوف رڼښې یې نه دي پېژندلې.

که حضرت حمزه په خپل شعر د کتنلیکنې ټولګې درلودلی، نه یوازې دا چې دده سبک به مو په سم ډول پېژندلی وای، بلکې دده هغه صوفیانه افکار چې اوس ورباندې د خاورو امبارونه پراته دي، تراوسه خوندي وای.

په معاصره دوره کې هم داسې شاعران شته، چې شعر یې د ماناوو ژورې فلسفې لري، ولې اوریدونکي او لوستونکي یې یواځې په واه - واه ، تېروي او هېروي یې.
شاعر دا جرات نشي کولای، چې په خپل شعر کې، په خپلو خیالونو، تشبیهاتو، استعارو، سمبولونو... او نورو اړخونو هغه احساس ولیکې په کوم احساس چې ده شعر لیکلی.
په خپل شعر د کتنلیکنې په نه لیکلو سره، پر ځینو شاعرانو بېلابېلو فتوې ولږېدې، په مذهبي، ادبي،ټولنیزو افراطونو او تفریطونو تورن شول.
ځینې بیا دا موضوع(په خپل شعر کتنلیلکنه) ځان پرستي او شهرت بازي بولي، خو دا خبره منل په خپله خپلو خیالونو وژل او تحقیرول دي.

اوبلنی سترگی

ځېنې خلک چې وژاړي، سترګې يې اوبلنې شي، هو خوږې ښکاری، سپیسلتیا اومعصومیت پکې وي.

دا ډول اوبه چې دغم او ژړا له امله په سترګو کې زرغونیږي، سپین شفاف رنګ لری.

ځینې خلک چې ډېر خوښ شي، یا هم ډېر وخاندي، په سترګو کې يې اوښکې راشي؛ دا ډول اوبه هم په سترګو کې یو ډول ځلا پیدا کوي، دا اوښکې د ژوا له اوښکو شخه لږ څه سختې ښکاري، رنګ یې هم له هغه تت تیاره سپین وي، د ډیرو کمو انسانانو دمینې جذبې راپارولی شي.

دریم ډول اوبه هم؛ قهوايي سوربَخونې اوښکې دي، دا ډول اوبه دانسانو په سترګو کې د کوم عمل په سبب نه راځي، لکه ژړا یا خندا؛ بلکې دا اوبه دمینې د احساس له امله دسترګو په چینو کې راخوټکیګي، دسترګو کنارې ورسره ګلابي، زرینې شغلې کوي. په لیدو یې دمین د زړه ارمانونه خړوبیږي، غمونکي فکرونه يې له ذهنه الوت کوي او مین له ځآن سره یوې بلې نړی ته وړي.

هلته د مینې پر ورشو ګانې ورګډیږي او د ژوند په اسحلونو کې ګرځي، مین دمعشوقی په اوبلنو قهوايي سترګو کې دمحبت ماهیان سروي.

ښکلا پېژندونکی سړی

بدرنګه ښکلا او ښکلي بدرنګي

سړی ګګر سر په کمپیوټر ورتېټ و-
ته به وایي؛ د انجینری کومه ګرانه پروژه ډیزان کوي-
ناخاپه نیغ شو، په اوتر انداز یې داسې وه انګیرله، چې کوم ښکلی بوی
یې احساس کړ-
سترګې یې پورته کړې-
مخامخ ورته برګ مرض وهلی سړی راروان و-
نیمه غړل شوی، پکول یې پرګېږو وډو ځنو ایښی و-
کمپوټر ته د ناست سړي رنګ وغوړیده-
مُسک شو ،له چوکی پورته شو-
سړی یې په غېږه کې ونیوو-
دمیني پرخبرو یې ونازوو-
دشنه چایو پیاله یې ورډکه کړه او اړونده کار یې په اخلاص ورته وکړ
؛خیرن سړی لاړ.
سړي بیا کمپیوټر ته سترګې خښې کړې-
شېبه وروسته بیا اوتر شو-
ککره یې د «اوف» په ډول وښوروله-
بد احساس یې وکړ-
سترګې یې پورته کړې-

یو ښاسته ځوان یې مخې ته راروان و-

تکو سپینو جامو یې سترګې بر ېښولې-

درې رنګه بیرغ ډوله؛ شیشه یي تسبې یې په لاس کې اړولې-

ځان یې په عاجزۍ کې انځوراوه-

له رنګ شریف ځوان لیدل کیده-

کمپیوټر کار ته راورسیده او په ډیر ادب او احترام یې سلام وکړ-

او پر خپل ځای ودریدو-

کمپیوټر ته ناست سړي په کمپیوتر کې سترګې ګنډلې وې او په ډیرې بې احترامۍ یې فقط وعلیک ورغبرګ کړل-

ځان یې ښه بوخت حسابوو-

ولاړ ځوان څو ځله د یوه څه د لاسلیک کولو ورته وویل، خو ناست سړي هیڅ پروا وربانډې خرڅه نکړه-

ولاړ سړي په ادب وویل:

فکر کوم وزګار نه یۍ!؟

بل وخت بل وخت به راشم، او لاړ.

حیران شوم، ورغلم او ومې ویل:

پوه نشوم استاده!

اسویلۍ یې وکیښ؛ ویې ویل:

په ژوند کې مې دا دوه هنره زده دي:

یو دا چې دلته ناست یم او خلکو ته عرضې لیکم او ددندو فورمونه ډکوم

او بل دا چې ښکلا پیژنم!.

خو؛؛

تر ټولو مې بدرنګه ښکلا او ښکلي بدرنګې ډیر زوروي، ځکه دبدرنګې ښکلا سره کینه لرم او دښکلي بدرنګی سره مینه.

مجازي مينه؛ حقيقت ته نيږدې ده؟ که هوس ته؟

له کله نه مې چې عقل خپورې پيل کړې دي، د مينې او ښکلا پر فلسفه ييزو شننو مې خيال راغلی.

دا ګراف هغه وخت لا پسې لوړ شو، چې خو نيږدې ادبي ملګري مې پيدا کړل، چې همېش مو د ليدن موضوع د مينې او ښکلا پر پيژند چورلي.

تل په دې بحث کوو، چې مينه د حقيقت ورړ دی او ښکلا د ستر حسن(څښتن تعالی) تته جلوه ده، چې دده په خلقت کې ښکاري.

خو د بحث موضوع مو په مينه او ښکلا کې افراط او تفريط او د همدې لارې خنډ، کليات او جزيات رڼا کول وي.

پوښتنه داده چې مينه دحقيقت غړ او ورړ وي، ښکلا د ستر ذات زره ده، نو ولې يې ډېر دبريا تر پولو نه رسي؟ او هغه چې دبريا تر ساحلونو ورسيدل، ولې د هوس له دريابه شرموونکې څپې راغلې اوډوب يې کړل؟!.

معمولاً انسانان درې ډوله مينه پالي؛ حقيقي(عرفاني) مينه، نفسي مينه (هوس پرستي) او مجازي مينه.

طبعي ده چې نفسي مينه به انسان، دروني تيارو ته ستون کړي او عرفاني مينه به مو د حقيقت اساسي جزيرو ته ورسوي.

د انسان فطرت؛ هغه چې پاک وي، له هوسه فنا غواړي او بل اړخ، صوفیانه مینه؛ سپیځلی چاپیریال، کلک ایمان او ساتلی عقل غواړي، چې د ډېرو انسانانو لاس ورته نه رسیږي.
انسان خودکار؛ دمجاز په مینه کې ننوځي او د غم او خوند لارې طی کوي. پیژندونکي همدا مجازي مینه دحقیقت لاره بولي او انسانان ډاډه کوي، چې په سمه دي!.
دا ناسمه خبره ده، چې مجازي مینه انسان حقیقت ته رسوي او دا تردې هم ناسمه ده، چې مجازي مینه انسان حقیقت ته نشي رسوی.
انسانان د طبعیت له مخې ستر ـ ستر توپیرونه لري، د خبرې او کړنو له مخې؛ هوس پرسته انسانانو ته مجازي مینې د ښه توب فتوا لویه تېروتنه ده او هغه انسان چې په واقعي ډول د مینې او ښکلا په ژورو فلسفو پوهیږي او د افراط او تفریط پر تناسب جوړ وي، حتمي ده چې مجازي مینه به یې تر حقیقته رسوي.

د خدای(ج) ذرې

د ښکلا او مینې په اړه لیکل او شننې دوه لید لورې لري، یا خو بیخي تکراري بلل کیږي او یا تر هرڅه تازه او نوي.

دا ډول لیکنې به تکرار څکه وبولو، چې د نړۍ او انسان د پیدایښت سره؛ ښکلا او مینه هم پیدا شوي او هم درک شوې ده.د انساني تاریخ په شالید کې د ښکلا تاثیرات او اغیزې جوت او لا تر اوسه یې ګورو.

د ګرانښتیزو تیروتنو(د زړه بې ارادګۍ) لاملونه تر دې دمه په مینه او ښکلا پسې سرېښ کیږي.

که پر ښکلا او مینه شننې، تازه متفکرانه وبولو؛ ګرم نه یو، څکه ښکلا او مینه هغه مدرکونه دي، چې د ژوند او ادب په نوښت او پرمختګ سره نوي رنګونه راوړي، نوي لارې راپېژني او روح ته یې د ننه کیدای شو.

عبدالهادي ملا په خپل اثر(د وخت ضرب) په سرلیکنه کې ښکلا؛ جلال رب او مینه نیکي بللې ده.

ددې خبرې پر ثبوت او د ادب د تولیز پېژند پر اساس ښکلا د رب ذره او مینه؛ نیکي (ثواب) بللی شو.

هوس فکره اشخاصو ته د شرم او ګناه ځای دی چې د لوی رب د زړې سره بې نزاکته چلند وکړي، یایې هم عزت لوټ کړي او یا هم په کېنه سترګه وروګوري.

د درک او فهم خاوندان د بنکلا پر ليدو؛ د هغې سره د مينې احساس کوي ياني د خپل خالق پر لور قدمونه اخلي.

دانسان اړيکې دټولنې سره

دا چې انسان يو ټولنيز مخلوق دی، پس ويلی شو، چې انسان دټولنې سره هيڅ اړيکه نلري بلکې پخپله انسان يوه ټولنيزه اړيکه ده.

که ووايو؛ چې انسان د ټولنې سره په هره برخه کې اړيکه لري، نو دا په دې مانا چې انسان له ټولنې ببل عنصر دی، فقط اړيکه ده چې ټولنې ته يې نيږدې کوي، پوښتنه دا ده چې دا اړيکه څه ده؟

خو نه؛!

انسان هغه اړيکه ده، چې په ټولنه کې د شته فعاليتونو، وجودونو او دهغوی دصفتونو ترمنځ ارتباط قايموي، همدارنګه ترمنځ يې دپيژند روحيه ورکوي.

که ووايو چې انسان دټولنې سره اړيکې لري نو که اړيکې يې له منځه يوسو، بيا هم انسان او ټولنه پاتې کيږي.

ايا دا به امکان ولري، چې انسان وي او اړيکې نه وي؟

نه هيڅکله نه!!

نو ځکه وايو چې انسان په خپله يوه ټولنيزه اړيکه ده. اوس ويلی شو چې اړيکه(انسان) له منځه يوسو نو په ټولنه کې هيڅ هم نه پاتې کيږي.

مخکې وويل شول چې انسان هغه اړيکه ده، چې په ټولنه کې دکړنو ، اجسامو او دهغوی داوصافو ترمنځ اړيکه جوړوي، نو وګورئ ! د انسان(اړيکې) له منځه تلو سره، هيڅ ټولنيز کار او فعاليت نه پاتې کيږي، هيڅ وجود ته دشته اړتيا نه پاتې کيږي، دهيڅ شي او جسم صفت نه احساسيږي، نو ښکاري چې انسان يو ټولنيز مخلوق نه دي بلکې انسان په خپله يوه ټولنيزه اړيکه ده.

که پوښتنه پيدا شي، چې انسان دټولنې سره اړيکه نلري بلکې په خپله انسان يوه ټولنيزه اړيکه ده نو دا اړيکه دځه سره؟ دا اړيکه دچا څخه؟ د څه اړيکه؟

ځواب به يې دا وي چې هو! انسان يو ه اړيکه ده، نه دا چې انسان له ټولنې سره اړيکه لري، انسان هغه اړيکه ده، چې دټولنې دکارونو ترمنځ نښليدونکې صفات يې رامنځ ته کړې دي.

انسان هغه اړيکه ده چې دجسمونو منځ دکارونې صفات يې رامنځ ته کړې دي، انسان هغه اړيکه ده چې دټولنې هراړخ يې پوښلی، تارونه يې دټولنې په شاه، مخ باندې ښکار ه مالوېږي.

په لنډيو کې خبرې

پېزوان مې ستا برېتو کې خښ شو
تر دروازې پورې کړه درپسې تلمه

دپښتو ادب ترټولو خوندور او لنډکی شعري صنف هم لنډۍ دي چې د ادب په ډګر کې يې نړيوال شهرت خاصل کړی، پښتو لنډۍ دوه مصريزه شعر دی ،چې لمړی مصره يې نهه او دوهمه يې ديارلس سپلابه وي، که څه هم لنډۍ دحجم په لحاظ ډېرې کوچنی او لنډې وي، ولې دمانا په لحاظ ديو مکمل غزل څخه يا هم له دې ډېر زيات څه لري، پښتو لنډۍ معلوم شاعر نه لري خو اکثره يې دښځينه وو سندريزو بنډارونو محصول دي، پښتو لنډۍ روان، ساده او اهنګ لرونکي الفاظ په ځان کې لري چې ډېری يې په(مېينه) چې ډېر مينه ناک او خوږ لن لفظ دی ختمې شوې دي.

په پښتو لنډيو کې (ن+ه) يا (م+ه) هغه حرفونه دي چې دلنډيو په اخر کې راځي چې په تقريبې ډول ټولې لنډۍ ورڅخه برخمنې دي.
پورته لنډۍ هم چې ډېر ساده الفاظ لري مګر په روح کې يې بلا خبر ي نغښتي دي.

د لنډۍ لمړنی مصره (پېزوان مې ستا بر بتو کې خښ شو) يو خوندور ترکيب دی، دغه مصره په ښکاره ډول ديو ځوان او پېغلې په خوله ورکړې حالت انځور ګړي کوي،

په تصوير کې ځوان شخ شخ بريتونه لري چې په پښتنې ټولنه کې دغيرت ، ميړانې او ځوانۍ سمبول بلل کيږي، دلته ځوان دپېزوان دځنځيري ګونګرو لاندې خپلې شونډې دپيغلې پرنرمو او پستو شونډو ږدي، دپيزوان ځنځيري ښامارونه نه پريږدي چې دشونډو لالونه دڅوک داسې په اسانه غلا کړي ، او ورسره مبارزه کوي چې بلاخيره يې شخ شخ بريتونه دپېزوان په ګونګرو کې ښخښيږي، نو جينۍ دپيزوان پربهانه يوه شکايتي جمله وايې چې (پېزوان مې ستا برېتو کې ښخ شو)

دوهمه مصره ددې ټولو خبرو علت او اثر بيانوي او وايې:

(تر دروازې پورې کړه درپسې تلمه)

هر کله چې مصره دروازې او تګ يادونه کوي نو حتماً سړی پوهيږې چې ځوان له خپلې معشوقې روان دی ، خدای(ج) خبر چې چېرته ؟ له غربته او که له هيبته؟

يا که داسې تحليل وکړو چې ځوان په ډېر ډار او رپانده بدن له معشوقې خوله اخلي او بيرته دغمازانو له وېرې د دروازې په لور ځي. خو له خوږې معشوقې دبېلېدو تصوير ښکاره کوي.

کله چې ځوان رخصتيږي نو ستونزه پېښيږي ، هو دا يوه خوندوره ستونزه ده، هغه دا چې دجينۍ پيزوان دځوان په شخو بريتو کې ښخ دی، جينۍ نه غواړ ي چې دځوان له بريتو څخه خپل پېزوان په تيزۍ خلاص کړي بلکې غواړي چې تردروازې پورې ورسره کړه لاړه

شي او د ديدن په اخرو شيبو کې خپل ناز او ادا د بيا راتګ په بيعه وپلوري.

خو که همدې لنډۍ(پېزوان مې ستا بر ښتو کې خښ شو- تر دروازې پورې کړه د رسره تلمه)

له صوفيانه کړکۍ ورو ګورو نو ښېلې ماناوې به وزيږوي.

دلته يو مريد دخدای(ج) دسپيڅلي دوستی په ګرداب کې راګير دی، مريد خپل زړه ته پيزوان وايي او جلال خدای ته وايې چې پېزوان مې ستا بريتو کې خښ شو.

په مصره کې(ستا) کليمه خپل خالق ته دمريد خطاب دی ، (بر ښتونه) د لوی خدای(ج) دولي، مرشديا پير لپاره استعاره ده، چې وايې:

اې لويه او جلاله خدايه!

ستا دولي او پير اومرشد په وسيله مې زړه روښانه شو، او ستا سره ونښليدو، دلته دتصوف ثبوت او حقيقت بيانيږي چې دوهمه مصره دهمدې حقيقت د دوام لپاره راوړل کيږي چې وايې:

تر دروازې پورې کړه درپسې تلمه

يانې دخدای (ج) په مينه خپل مرشد پوه کړم ، نو خپل پير ته په احترام او درناوي ترقيامته (تردرواز) پورې ستا پاکي او قدرت بيانوم او ستا مينه ته به مايل او کوږ وم.

په حوصله راغاړې ووځه
کمربندونو مې ښتې خوړلي دينه

پورته لنډۍ درومانیت سره یو ځای حماسه هم انځوروي ، په لومړۍ مصره کې مین خپلې معشوقې نه دراغاړې وتو غوښتنه کوي او اورسره یو شرط ږدي چې په حوصله راغاړې ووځه!
دلته په حوصله او ورو غاړه غوښتل په دې مانا نه دي چې ګویا میین له خپلې معشوقي زړه موړی شوی دی، مګر دلنډۍ دحماسي اړخ لاښکلا لپاره دحوصلې کلیمه راوړي .
په دوهمه مصره کې سړی دله خپلې معشوقې ځخه په حوصله دغاړې غوښتو دلیل وړاندې کوي چې وایې : کمربندونو مې پوښتۍ خوړلي دینه.
په مصره کې دکمربند یادول او دځوان په غښتلو اندامونو باندې دکمربندونو نرۍ نرۍ سرې کرښې دجنګ سنګر انځوروي.
مصره په ډاګه کوي چې ځوان اوس اوس له جنګه راستون شوی، مصره دجنګ یو مثبت تصویر راخلي ، دلنډۍ دلومړنۍ مصرې په ویلو سره لوستونکی پوهیږې چې ځوان له ګټلې جګړې راستون شوی ،خو ګټل یې همدا لنډۍ بیا ډېر په ګرانه او سخته مبارزه بولي ځکه نو دوهمه مصره دکمربندونو بندونه دپښتیو په خوراک تورنوي .
دلنډۍ لیکوال په لومړي سر کې له ډېر احتیاط کار اخیستی یانې : په حوصله راغاړې وځه، کمربندونو مې پوښتۍ خوړلي دینه.

چې ډوډۍ خورم لالا قاریږي
چې روپۍ شرنګ کړي لالا شین له خندا شینه

ښتني ټولنه له بده مرغه دولور کرغیړن دود ترسختې حملې لاندې نیولې ده، دهمدې دود زور او ځپلو له اهه دځینو ښتنو ځوانانو هر اسویلي څخه سوي سندرې او غمبخونکي لنډۍ جوړې شي.
دا لنډۍ هم دیوې ښتنې پیغلې اه دی، دلته جینۍ آن په کور کې ډوډۍ هم په منت خوري.
دلنډۍ لومړنۍ مصره په ډاګه دجینۍ دپیغلتوب نارې وهي ځکه چې دلالا قاریدل بې څه نه دي، لالا په کور کې دپیغلې جینۍ زغمل نه غواړي بلکې غواړي واده شي، همدا مصره بیا دجینۍ یتیم والی ښیي ځکه دلالا کلیمه اکثره دورور لپاره کارول کیږي ، نودلته کچیرې دجینۍ پلار ژوندی وی نو سرپرستي هروخت د پلار وي، نو معلومه شوه چې پیغله یتیمه ده او دسر بیه یې دورور واکو ته تللې ده.
افسوس د دوهمې مصرې په مانا، دلته بیا لالا له خندا وازه خوله نیولي او خپلې یتیمې خورته په قار نه دی.
خبره بله نه ده، هماغه جینۍ ده چې دډوډۍ په خوړلو هم ورته قاریدو، خو اوس هغه دکلیوالو په اصطلاح غمجنې ویني.
دلالا وازه خوله هم خالي نه ده وازه شوی بلکې څومره چې یې خوله وازه ده همدومره ډېر ولور یې دجینۍ له خصر ګنۍ اخیستي دي.
خدای(ج) خبرچې دلالا زوم به څنګه وي، خو دلالا وازه خوله، جینۍ ته فقط په ډوډۍ قاریدل او دروپیو شرنګ، دا هغه څه دي چې

ورځخه په ډاګ کيږي چې زوم به دپيسو په خوښه وي نه دجينۍ په خوښه.

مقصد مې دادی چې دلالا زوم به يازوړ وي، يا هم ......

تردې خروړي سپې راتېر شه
تر دې ملالې خولې به زه درتېره شمه

که څه هم پورته لنډۍ ځينو ادب شنونکو په صوفيانه لحاظ تحليل کړي ده،ولې دلنډۍ لوستونکی په لوستلو سره صوفيانه تصور ته نشي نيږدې کيدلی بلکې په لنډۍ کې رومانتيک اړخ ترصوفيانه ډ ېر پياوړی او فصيخ دی.

دا منم چې په ډېرو لنډيو کې به ترليدونکي تصوير ، نه ليدونکی تصوير ډېر پياوړی وي، خو عام لوستونکي ترډېره دلنډۍ ظاهري اړخ ته ګوري او همغه مانا ورځخه اخلي.

دتصوف اړخ همغه پخوانی رانيسو خو لومړی يې درومانيت دمانا بڼ ته سر ورښکاره کوو.

تردې خروړي سپې راتير شه

لومړنۍ مصره دمين او معشوقې دتصوير په شاه کې ددوي ژوند هم په ډېر ښه انداز انځوروي،

خروړی سپی نيږدې دا په ډاګه کوي چې معشوقه يې چرته په کيږديو کې وسي.

خو پوښته دلته پیدا کیږې چې دلته معشوقې ولې خپل سپې ته خروړي(سپک، بدرنګ) لفظ راوړی؟

حال دا چې داسې دهغوی پاسباني کوي، داسې هم نه ده چې سپې خپله دچا کره ووسي، هرڅوک سپی ساتي ، څه رنګه چې لازم دی احترام یې کوي،

خودلته جینې دخپل مین لپاره خپل سپې ته دخروړي کلیمه راوړي؟

هو همدا کلیمه دجینې او هلک د ژوند چاپیریال انځوروي ،

معلومیږې چې هلک دښار په شیشمهلونو کې اوسیږي، او هیڅ یې له سپو سره نه ده جوړه، نو ځکه جینی خپل قدرمن اوهغه سپی چې په سراګانو اوغرونو کې ددوی رمې ساتی ، ورته خروړی او بدرنګ معرفي کوي.

او ورپسې زیاته وي چې(راتېر شه) یانې تردې خروړي سپې راتېر شه!

دلته راتېر بدل په دې مانا نه دي چې فقط له خروړي سپې راتیرشه بلکې دهغې له غېا او کرپهار څخه هم باید خوندي وې.

دمینې شرطونه هروخت ګران تمامیږي ، دلته هم له سپې په داسې حال کې تیریدل چې آن سپی باید خبر هم نشي، دمین لپاره لږ څه ګران دي خو، په دوهمه مصره کې ددې قربانی لپار یوه انعام تیارشوی چې واي.

تردې ملالې خولې به زه درتېره شمه

دلته که فکر وشي دسپې ته دخروړي لفظ او خولګۍ ته دملالې لفظ بېل خوند لنډۍ ته وربښلی.
کله چې مین له خروړي سپې تیریږي او دومره قرباني کوي نو هلته ورته خپله معشوقه له خپلې ملالې خولې تیریږي.
دلته په لنډۍ کې یو څه ادبي درغلي شوې، یعني په لومړنۍ مصره کې مین له سپي تیریږي، قرباني کوي ، په ځان داسخته تیروي، خو هلته بیا معشوقه له خپلې ملالې خولې تیریږي، پوهان وایې مینه له دواړو اړخونو خوندوره وي، اوس چې مین په ځان خواری تیره کړه سمه ده خو ایا دجینۍ لپاره خپل مین ته خوله ورکول هم خواري بلل کیږي؟
که ځواب هو وي نو بیا خو مینه غلطه تصور کیږي، خوکه ځواب (نه) وي نو ولې دمین قرباني پرقربانۍ نه حسابیږي؟
خبره بله ده، سپی دهمدې دیدني حال جزي شی دی یانې داسې نه چې خدای مکړه سپی جینۍ خپله ددیدن دنه کیدو لپاره یا دمین د ازمایلو لپاره دلته تړلی ،دا چې تصادف داسې شو چې سپی ددوی ترمنځ غماز جوړ شو نو مین مجبور دی چې له سپې تېر شي او دخپلې معشوقې ملالې خولې ته ځان ورسوي.
ددې لنډۍ یانې

ترده خروړي سپې راتېر شه
تر دې ملالې خولې به زه درتېره شمه

دتصوف اړخ څه بېل رنګ لري، په لنډۍ کې خروړی سپی دشیطان
لعین په مانا راځي.
یانې انسان ته خطاب دی چې دشیطان له تېرایستلو او لومو ځان تیر
(برلاسی) کړه!، پورته موهم یاده کړه چې په لنډۍ کې له سپې
تیریدل فقط دتیریدلو مانا نه لري، بلکې باید داسې ورڅخه تېر شې
چې سپي دپښو کړپهار وانه وري ،ترڅو سپی درپسې ونه غپیږي.
دلته هم انسان باید د شیطان له پلانونو داسې ځان ازاد کړي
اودتصوف پرمستقیمه لاره داسې روان شي چې شیطان ان پسي خبر
هم نه شي(شیطان باید تېر باسي نه داچې شیطان دی تېر باسي).
دتصوف مقصد هم دادی چې انسان بایدد خپل خالق داسې امر پر
ځای کړي چې دګناه فکر یې هم په زړه او دماغو کې رانشي.
په دوهمه مصره کې(تردې ملالې خولې به زه درتېره شمه) له ملالې
خولې څخه مقصد جنت دی، یانې کله چې انسان دشیطان له کارونو
لاس په سر شي او شیطانې لارې څخه څنګ واخلې نو جلال خدای
به یې جنت ته داخل کړي ، چې دا دده دهغې قربانۍ انعام دی چې
دنفس دغرایزو او خواهشاتو سره سره یې خپل ځان کابو کړ او
دشیطان لاره یې ترک کړه.

مننه چې راسره پاتې شوۍ!

Download from:aghalibrary.com